

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

Milka Gvozdenović, Dušica Trnavac Bogdanović
Mladi istraživači Srbije

Trinaesta regionalna konferencija EnE17
The Thirteenth Regional Conference - EnE17

Životna sredina ka Evropi
Environment to Europe
Beograd, 5. jun 2017.
Belgrade, Serbia, June 5, 2017

Mladi
istraživači
Srbije

Volonterski servis Srbije

MLADI ISTRAŽIVAČI SRBIJE (MIS)

su neprofitna, nevladina, nestranačka organizacija
u koju se dobrovoljno uključuju mladi ljudi
radi ostvarivanja zajedničkih interesovanja, ideja i ciljeva.

MIS su izrasli iz istraživačkog pokreta koji je nastao 1969. godine u Valjevu.

VIZIJA nam je

da budemo pokretačka snaga za sve kojima je cilj
da naša planeta bude mirnije, zdravije i pravednije mesto.

Naša **MISIJA** je da

putem obrazovanja, vođeni naučnim saznanjima, doprinesemo:

- razvoju volonterizma i promociji njegovih vrednosti,
- zaštiti i unapređivanju životne sredine, promovišući principe održivog razvoja,
- stvaralaštvu i aktivnijem delovanju mladih.

*Korišćenje multimedija i interneta u svrhu poboljšanja kvaliteta učenja i pristupu informacijama
deo su **naše strategije neformalnog obrazovanja.***

Onlajn obuke Mladih istraživača Srbije – obuke.org.mis.rs

*Učenje koje ostavlja mali ekološki otisak,
a ima veliki značaj za očuvanje prirode!*

- **neformalno obrazovanje** koje elektronskim putem u vidu kratkih kurseva Mladi istraživači Srbije sprovode od 2013. godine;
- **platforma** na srpskom jeziku za one koji žele da proširuju svoja znanja o zaštiti prirode, vodama, volonterstvu, učešću javnosti, održivom razvoju.

The homepage features a blue header with the logo 'MISLI VELIKO! učini bar malo, pokreni lavinu' and navigation links: NASLOVNA, KURSEVI, FAQ, O NAMA, KONTAKT, and PRIJAVI SE. The main content area has a blue background with text about education as a process and the importance of biodiversity. Below this, there's a section for 'NAJNOVIJI KURSEVI' with a search bar and four course thumbnails: 'ZELENE STOPE - Osnove', 'Učešće javnosti u zaštiti', 'Kako i zašto uključiti', and 'Upravljanje zaštićenim područjima'. A paragraph describes the platform's origin and purpose. At the bottom, logos for 'Mladi istraživači Srbije', 'REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTRE', and 'SWEDEN' are displayed, along with social media links and a copyright notice for 2013.

This page shows a grid of course thumbnails. On the left, a sidebar lists categories: Sve oblasti, Zaštita prirode kroz primenu EU aqua, Zaštita i upravljanje vodama, Učešće javnosti u procesima donošenja odluka vezanih za životnu sredinu, Volontiranje, Volontiranje i socijalne važne Održivi razvoj. The main grid contains 12 thumbnails with titles like 'Ekološka mreža NATURA 2000', 'Pregovaračko poglavlje 27 Životna sredina i klimata', 'Ocene prihvatljivosti u zaštiti prirode', 'Upravljanje zaštićenim područjima', 'Upravljanje vodama u kontekstu održivog razvoja', 'Učešće javnosti u programima i procesima', 'Učešće javnosti u zaštiti prirode - uspešno pisanje', 'Kako i zašto uključiti zainteresovane strane u', 'Održivo i volontiranje - tipovi i forme', 'Procena i volontiranje - kako razumeti svoje ponašanje', 'Timali red i volontiranje - kako efikasno raditi u grupi', and 'Curriculum vitae'.

The page displays details for the course 'Upravljanje vodama u kontekstu održivog razvoja'. It includes a description of the course as a summary of various environmental topics, a list of learning objectives (understanding sustainable development, water management, global politics, and the importance of sustainable development), and a list of technical details (individual course, no restrictions, professional or volunteer, certificate issued in electronic form, and a list of technical problems). The page also features a sidebar with links to 'Opis kursa', 'Lekcije', 'Dodatni materijal', 'Test/Sertifikat', and 'Forum'. At the bottom, there are social media links and a copyright notice for 2013.

OBRAZOVANJE O STANJU I POTREBI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

*bi trebalo da bude **dobro planiran proces** koji obuhvata sve starosne grupe.*

- **PROBLEM** je što je ono fokusirano na formalno obrazovanje dece i mladih.
- Jedan od načina za **novi, otvoreniji i efikasniji pristup** je elektronsko učenje.
- „Obrazovanje, pored toga što spada u kategoriju ljudskih prava, predstavlja i preduslov za postizanje održivog razvoja kao i esencijalno sredstvo za dobro upravljanje, donošenje odluka i promociju demokratije“.

- Jedan od principa **Strategije održivog razvoja Republike Srbije** je **“Znanje kao nosilac razvoja”**:
“Promovisati prosperitetnu, inovativnu, konkurentnu i ekološki efikasnu ekonomiju zasnovanu na znanju, koja obezbeđuje visok standard života i punu i visokokvalitetnu zaposlenost. Promovisati obrazovanje i razvijanje javne svesti o održivom održivom razvoju”.
- Obrazovanje je niz procesa koji mogu da nas informišu, motivišu i obuče kako bi učestvovali u očuvanju biodiverziteta.
- **Konvencija o biološkoj raznovrsnosti**, član 13 - Javno obrazovanje i svest:
“Zemlje članice treba da: Promovišu i podstaknu razumevanje značaja, kao i potrebnih mera, za očuvanje biološke raznovrsnosti. Biološka raznovrstnost treba da bude deo obrazovnih programa i promovisana u medijima”.

Uporedo sa razvojem PLATFORME, bavili smo se „istraživanjem teme“

UVOĐENJE ELEKTRONSKOG UČENJA U OBRAZOVANJE O ŽIVOTNOJ SREDINI

- Definisanje pojmova i terminologija

Elektronsko učenje (e-Learning): način da se dođe do informacije putem elektronskog umrežavanja, bez obzira na mesto i na vreme.

Koncept online kurseva otvorenog tipa (MOOC, Massive Open Online Course): podrazumeva slobodni plasman kurseva globalnom auditorijumu kroz internet mrežu.

- Okruženje za razvoj elektronskog učenja o životnoj sredini u Srbiji**

Prednosti i nedostaci učenja putem elektronskih obuka

"Sa druge strane, ekstremniji pobornici zaštite životne sredine smatraju da je osnova obrazovanja za životnu sredinu boravak i učenje u prirodu, iskustveno učenje (learning by doing), a ne obuka na internetu."

- Karakteristike i rezultati online kurseva Mladih istraživača Srbije**

ZNAČAJ ONLINE KURSEVA O ŽIVOTNOJ SREDINI ZA USAVRŠAVANJE MLADIH PROFESIONALACA

- Potreba za učenjem o životnoj sredini u Srbiji**

Znanja iz različitih oblasti životne sredine, konstantno učenje i usavršavanje, postaju neophodni u mnogim privrednim granama i delatnostima, pa i onima koje nisu direktno povezane sa zaštitom životne sredine.

Na osnovu dokumenta "Odluka o utvrđivanju godišnjeg plana obrazovanja odraslih u Republici Srbiji za 2015. godinu" (Sl. glasnik RS br. 2/15):

U nekom obliku formalnog ili neformalnog obrazovanja zastupljeniji su predstavnici muškog pola, starosti od 26 do 34 godine života, koji imaju visoki stepen stručne spreme, u radnom su odnosu i žive u urbanim sredinama.

Učestaliji su programi neformalnog obrazovanja koji su povezani sa zapošljavanjem, održanjem zaposlenja ili napredovanjem u karijeri.

Kao razlog neučestvovanja u nekom obliku obrazovanja najčešće se navode visoki troškovi obrazovanja/obuke (51,7%), odnosno porodične obaveze (29,2%).

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI **U CIVILNOM DRUŠTVU**

- Globalni procesi i trendovi ukazuju na potrebu **celoživotnog obrazovanja** o klimatskim promenama i zaštiti životne sredine.
- Sistem formalnog obrazovanja u Srbiji ne uspeva da uskladi školske programe i prakse sa strateškim ciljevima u zaštiti životne sredine i potrebama adaptacije na klimatske promene.
- **Neformalno obrazovanje**, pre svega mladih i srednjovečnih stanovnika, od ključnog je značaja.
- Organizacije civilnog društva koje se bave klimatskim promenama i zaštitom životne sredine su prepoznate od strane građana kao vodeći edukatori o ovim temama.

**Cilj ovog rada je da pokaže
potencijal
online kurseva
o životnoj sredini i
klimatskim promenama
u obrazovanju
predstavnika organizacija
civilnog društva,
koji su kroz svoje programe
i aktivnosti multiplikatori
znanja i nosioci
neformalnog obrazovanja.**

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

- **Fokus istraživanja** za ovaj rad bila su **udruženja građana koja se bave životnom sredinom**, kao glavnom ili dodatnom temom.
- Intenzivan razvoj organizacija civilnog društva koje se bave životnom sredinom od 1990-ih godina i njihova usmerenost na „ekološku edukaciju“ dovelo je do **modernizacije i omasovljavanja neformalnog obrazovanja u Srbiji**.
- U Srbiji postoji preko 5000 organizacija koje se bave životnom sredinom.
- U oblasti „*Životna sredina i klimatske promene*“, elektronsko učenje postaje dodatna vrednost obrazovnim procesima, jer pored ostalog ostvaruje i mali ekološki otisak.
- Pitanja: *Koliko se uči u neformalnom obrazovanju o životnoj sredini? Kako se podučava uz pomoć online kurseva?*
- *Online kurseve Mladih istraživača Srbije, koje je od 2013. godine pohađalo preko 900 pojedinaca, koristilo je svega 50 predstavnika organizacija civilnog društva.*
- *Mali je broj organizacija i pojedinaca iz civilnog sektora, koji koriste **ili** razvijaju obrazovne programe putem online kurseva.*

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

Istraživanje o edukaciji o životnoj sredini i klimatskim promenama putem online kurseva kako bi se potvrdile ideje da:

- *“Udruženja građana koja se bave životnom sredinom ne koriste u većoj meri online kurseve;*
- *Oni koji se obrazuju kroz online kurseve unapređuju svoj rad sa građanima”.*

Instrument istraživanja, online upitnik sadržao je 4 pitanja sa više ponuđenih odgovora:

1. *Da li ste nekada pohađali online kurseve o životnoj sredini i/ili klimatskim promenama?*
2. *Šta Vam se u dosadašnjem iskustvu sa online kursevima najviše dopadalo?*
3. *Šta Vam se nije dopalo u dosadašnjem iskustvu sa online kursevima?*
4. *Da li su vam znanja koja ste stekli koristila u daljem radu i edukaciji građana?;*

Pitali smo učesnike takođe i: *Ko je organizator online kurseva koje ste pohađali?*
Tri pitanja o ličnom profilu ispitanika.

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

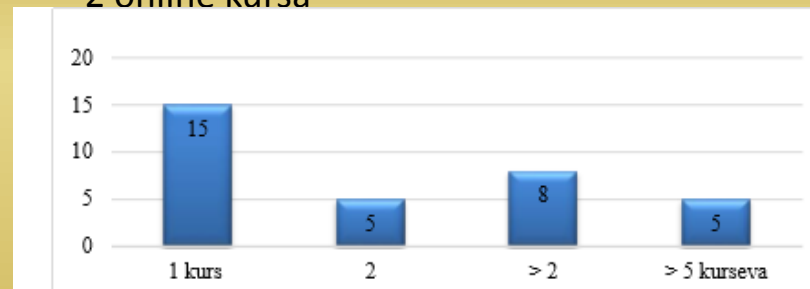
Potencijal elektronskog učenja za **obrazovanje pojedinaca** u civilnom društvu

- Sa razvojem online kurseva otvorenog tipa **celoživotno obrazovanje**, naročito usavršavanje pojedinaca iz organizacija civilnog društva, postalo je jednostavnije i dobilo je međunarodni karakter.
- Razumevanje stranog jezika otvara mogućnost besplatnog korišćenja online kurseva koje pripremaju i sprovode univeziteti, organizacije i institucije.
- Obrazovanje o određenim eko-temama, do pre jedne decenije, ima formu „seminara za multiplikatore“, „treninga za trenere“ itd.
- Razvojem elektronskog učenja, a posebno online kurseva, pojedinci iz udruženja građana su dobili mogućnost da **kontinuirano uče o najsavremenijim trendovima u zaštiti životne sredine i klimatskim promenama i kroz online kurseve.**

STRUKTURA UČESNIKA ISPITIVANJA

Od ukupno 88 učesnika/ca u istraživanju, 33 ih je pohađalo online kurseve o životnoj sredini i/ili klimatskim promenama (37,5%).

- skoro polovina ih je učestvovala u samo 1 kursu,
- nešto više od trećine učestvovalo na više od 2 online kursa

- Ženske osobe 73% zastupljenosti.
- Po 45,5% su fakultetskog i postdiplomskog obrazovanja, 9% ih je sa srednjoškolskim obrazovanjem.
- Najzastupljenije su osobe uzrasta preko 35 godina (16), potom 50 godina (8) i preko 25-35 godina (6), a najmanje iskustva sa online kursovima imaju osobe do 25 godina (3).

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

Prednosti i nedostaci kroz iskustvo sa online kursevima

PREDNOSTI:

- Najveći broj učesnika online kurseva *kao prednost navodi vremensku fleksibilnost ovih programa* – oni mogu da uče kada imaju vremena, dugo koliko žele, da prekidaju, vraćaju se ponovo i sl.
- *Sertifikat, ali ni cena obuke, nije istaknuta kao motiv kod većeg broja učesnika.*
- Još razloga zašto im se **dopadaju** online kursevi:
 - *Pomažu da se formira stav u vezi sa nekom temom;*
 - *Mogućnost da se uči dalje i posle formalno završenog obrazovanja;*
 - *Mogućnost da se često pohađaju kursevi u odnosu na količinu kurseva, tih tematika, koji se organizuju u našoj zemlji.*

NEDOSTACI

- Najveći broj učesnika smatra da je *nedostatak interaktivnosti sa drugim učesnicima najveća slabost.*
- Opciju *sadržaj kursa, kvalitet i nedovoljnost informacija* niko nije birao kao nešto što mu se nije dopalo.
- Kao drugo, što im se **ne dopada** u vezi sa online kursevima, navedeno je da: -
 - *Nekada su kursevi postavljeni na veoma komplikovane platforme/okruženja, tj. načine kretanja;*
 - *Često besplatni sadržaji služe kao promocija nečega skupljeg; Daju početne informacije i manje doprinose izgradnji veština;*
 - *Dato "potrebno vreme" nije bilo u skladu sa realnosti; Nedostatak interaktivnosti sa predavačima;*
 - *Zgodni su, ali se više nauči na kursevima koji su 'uživo' i sl.*

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

Potencijal elektronskog učenja za **razvoj organizacija** civilnog društva

- „*Nevladine organizacije su velika nada u promeni destruktivnih aspekata modernog društva ali njihova **slaba tačka je finansijsko oslanjanje na sponzore, donatore i volontere.***“
- Liberalizacija znanja i učenja, kroz online kurseve, pomaže nevladinim organizacijama **da ojačaju svoje kapacitete i oslobode se zavisnosti od donatora u sferi obrazovanja.**
- **Online kursevi predstavljaju potencijal za razvoj znanja i veština pojedinaca u udruženjima građana ali predstalljaju i **značajan resurs za razvoj edukativnih programa i aktivnosti.****

Primer: online kursevi Mladih istraživača Srbije:

- Oblasti koji su pokrivene odražavaju rad organizacije:

Zaštita prirode kroz primenu EU acquis; Zaštita i upravljanje vodama; Učešće javnosti u procesima donošenja odluka vezanih za životnu sredinu; Volontiranje; Volontiranje i socijalne veštine; Održivi razvoj. U okviru ovih oblasti trenutno postoji 16 kurseva.

- Deo kurseva ima za cilj **praktičnu obuku izgradnje veština, tipa treninga**

(npr. kursevi o učešću javnosti u procesima donošenja odluka) i namenjeni su onima koji žele da steknu znanja i dobiju instrukcije za efikasno sprovođenje određenih aktivnosti u ovoj temi.

- Postoje kursevi koji su **deo procesa** učenja i obuke. Na primer: u procesu obuke aktivista Mladih istraživača Srbije za držanje radionica o održivoj urbanoj mobilnosti učenicima osnovnih škola korišćen je online kurs kao osnova za dalje treninge. Na ovaj način unapređena je priprema i postignut je kontinuitet u učenju i obučavanju.

Mladi
istraživači
Srbije
Volonterski servis Srbije

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

Primena znanja stečenih kroz online kurseve u neformalnom obrazovanju građana

Pitanje: *Da li su vam znanja koja ste stekli koristila u daljem radu i edukaciji građana?*

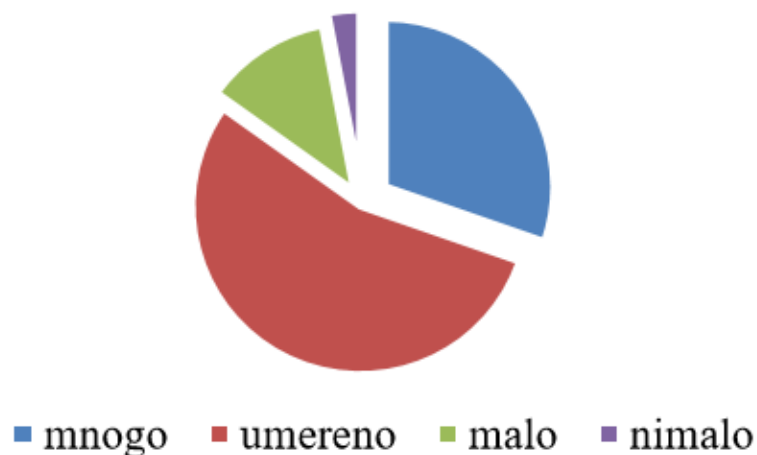

Figura 2. *Primena znanja stečenih kroz online kurseve*

- Na osnovu istraživanja o edukaciji kroz online kurseve Mladih istraživača Srbije može se izvesti zaključak da su **multiplikatori znanja u neformalnom obrazovanju o životnoj sredini i klimatskim promenama najčešće osobe ženskog pola (83%), uzrasta preko 35 godina i fakultetskog/postiplomskog obrazovanja.**

Nešto više od polovine (18 od 33) učesnika navodi način na koji su koristili znanja stečena na online kursovima u daljem radu:

- Za rad u organizaciji;
- Kroz dalje edukacije ciljnih grupa i projekte;
- Kroz neposredne interakcije, kampanje, nastupe u medijima itd;
- Za obuku i razumevanje pojmova od strane volontera i aktivista;
- U sferi intersektorskih, interinstitucionalnih ili multidisciplinarnih tema;
- Za pisanje članaka i stručnih radova;
- Tokom izrade istraživanja;
- Za izvođenje radionica/predavanja;
- U parktičnom radu sa mladima;
- Korišćenje linkova i literature za dalje uže obrazovanje na temu;
- U pisanju projekata; Za izrade projekata, aktivizam, lokalni ekonomski razvoj i sl.

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

ZAKLJUČAK

- **Neformalno i informalno obrazovanje**, naročito ukoliko su njegovi akteri iz udruženja građana, **je lakše prilagodljivo savremenim tehnološkim mogućnostima** od formalnog obrazovanja.
- **Od ukupnog broja dobrovoljnih učesnika istraživanja**, predstavnika udruženja građana koja se bave životnom sredinom, **37,5% ima iskustvo sa učešćem na online kursovima**.
- **Rezultati istraživanja dokazuju polaznu pretpostavku da online kursevi imaju potencijal za obrazovanje i ukazuju na iskusnije predstavnike udruženja građana koji su naklonjeni celoživotnom učenju i usavršavanju**.
- Znanja stečena kroz online kurseve o životnoj sredini **već se multiplikuju na različite načine**. **Uočene su potrebe za dodatnom promocijom online kurseva i za podsticanjem mladih u udruženjima građana da kroz online kurseve uče o životnoj sredini**.
- I na međunarodnom nivou, i u Srbiji, organizacije civilnog društva poput komora, konferencija univerziteta odnosno akademija strukovnih studija i fondacija su češće **organizatori obrazovnih programa putem online kurseva**, dok su udruženja građana češće **korisnici**.
- **Iako predstavljaju u najvećem broju slučajeva besplatan resurs, online kursevi o životnoj sredini nisu dovoljno iskorišćeni u udruženjima građana**.

ELEKTRONSKO UČENJE O ŽIVOTNOJ SREDINI U CIVILNOM DRUŠTVU

Hvala na pažnji!

milka@mis.org.rs

dusica@mis.org.rs

Mladi
istraživači
Srbije

Volonterski servis Srbije